

Lisette Zewuster

Bijenhouden in Spanje Vernieuwing in onzekere tijden

Een bijenfinca in Spanje, daar droom ik al een tijdje van. Daarom was ik in oktober in Santiago de Compostela bij de zevende editie van het Spaanse Bijenhouderij Congres, om de sector, de spelers en de sentimenten te verkennen. Samen met meer dan duizend andere bezoekers beleefde ik een uitgebreid programma van wetenschappelijke en technische lezingen, workshops, rondetafeldebatten, wedstrijden om innovatie-, honing- en kunstprijzen, en de drukke ApiExpo vol stands van imkerijen, leveranciers, belangenorganisaties en bedrijven. En dat allemaal op een plek waar al vierhonderd jaar bijen huizen in de in het pand ingebouwde korven. Door de bril van dit congres probeer ik een beeld te geven van een aantal boeiende ontwikkelingen uit het land van de sinaasappelbloesems.

Bijengezondheid: onkunde, onzekerheid en onmacht

Spanje is binnen de EU de grootste producent en exporteur van honing. Er zijn bijna 25.000 imkers verspreid over het hele land. Ongeveer 20% daarvan heeft meer dan 150 kasten en mag zich hier dan ook 'professioneel imker' noemen. Deze groep houdt zo'n 80% van de totale honingbijenpopulatie in het land.¹

Tijdens gesprekken met imkers voorafgaand aan het congres werd al meteen duidelijk wat het meest besproken thema zou zijn de komende dagen: bijengezondheid en de immer groeiende lijst van ziekten en plagen die de Spaanse bijen teisteren. Tijdens de rondetafeldebatten over bijengezondheid zit de grootste congreszaal afgelden vol en steken de debaters en toehoorders hun emoties over de huidige situatie niet onder stoelen of banken.

Ik werd even nostalgisch toen ik een artikeltje over Spanje in een Bijenhouden uit 1928 zag waarin stond: *'De wasmot is de grootste vijand, maar ook twee soorten van vogels en hoortjes maken het den bijen lastig.'*

Anno 2014 is het scenario van varroa-resistentie tegen bestrijdingsmiddelen, het op epidemische schaal voorkomen van nosema² en het grootschalig gebruik van neonicotinoïden op Spaanse bodem al somber genoeg, maar onze Spaanse collega's voegen aan deze lijst nog het overheids-gestuurde fumigeren van eucalyptusbomen (grootschalig bespuiten tegen o.a. een snuitkever die de bomen aantast) en de steeds verder oprukkende Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*) toe. Een gevoel van onkunde, onzekerheid en onmacht overheerst bij de experts aan tafel en in de zaal.

Veel Spaanse imkers hebben het gevoel dat hun sector verwaarloosd wordt, er te weinig onderzoek gedaan wordt en ze niet genoeg worden ondersteund. Ondanks herhaaldelijke verzoeken van de organisatoren was er geen enkele deelnemer vanuit de bestuurslagen aanwezig. Was dat wel zo geweest dan had hij of zij een aantekeningenboek vol voorstellen kunnen optekenen: een verbod op de fumigaties; veel meer onderzoek naar bijengezondheid en ziektepreventie; compensatie van professionele imkers in geval van verplichte vernietiging van volken; een tegemoetkoming voor de verplichte behandelingen tegen varroa (zoals dat hier bij verplichte behandelingen in de grootveeteelt heel normaal is); het ontwikkelen van een standaard voor residuenvrije bijenwas en het opleiden van veel meer in bijen gespecialiseerde (klein)veeartsen, om er maar een paar te noemen.

Innovatie en nieuwe initiatieven

Hoe dan ook, men is in Spanje niet van plan om met de armen over elkaar te gaan zitten wachten. Er zijn vele organisaties en coöperaties ontstaan die op eigen initiatief en op innovatieve wijze proberen hun steentje bij te dragen aan verbeteringen, en nieuwe impulsen te geven aan de sector. Ook zij gaven *acte de présence* op het congres. De *Asociación Galega de Apicultura* of Galicische Bijenteelt Associatie, een van de grootste imkerverenigingen in Spanje, riep dit jaar de eerste technologische innovatiewedstrijd en de eerste monoflorale honingwedstrijd uit. Bijzondere inzendingen voor eerstgenoemde waren een effectieve, gemakkelijke propolis-oogster en een nieuwe kast die in plaats van raampjes in kamers een 'cartridge' systeem heeft dat ideaal zou zijn voor stedelijk bijenhouden en voor oudere imkers. De aanvoer van meedingende monoflorale honingen uit het hele land was enorm, alle congresbezoekers mochten meestemmen en met tranen in de ogen nam de winnende imker de hoofdprijs voor zijn eucalyptushoning in ontvangst. Een ander bijzonder voorbeeld is de *Fundación Amigos de las Abejas* of

Stichting Vrienden van de Bijen. Ze beheert een bijenstal van 20 kasten in een zeer afgelegen gebied in de regio Guadalajara, ver weg van de bewoonde wereld en andere bijenstallen, waar niet behandeld wordt tegen varroa of andere ziekten. Voor Spanje is dit uitzonderlijk doordat iedere imker verplicht is in al zijn kasten te bestrijden met een van de door de overheid toegelaten middelen. Het project moet meer kennis opleveren over natuurlijke resistentie van bijen tegen ziekten en plagen. Daarnaast beheert de stichting bijenstallen in vegetatie-arme gebieden waar te weinig wilde bestuivers zijn, bijvoorbeeld als gevolg van bosbranden. Het is de bedoeling dat de bijen helpen om het vegetatiedek te vergroten zodat uiteindelijk de flora en fauna van getroffen gebieden weer in massa en diversiteit kunnen toenemen.

de meeste imkers zijn de sterftcijfers ongeëvenaard hoog. Verenigingen, imkerijen en ook de overheid proberen dan ook steeds nieuwe manieren te vinden om toegevoegde waarde te creëren onder het motto van professionalisering, diversificatie en multifunctionaliteit. Daarbij kun je denken aan biologische productie, stedelijk bijenhouden, monoflorale honing, of honing met beschermde oorsprongsbenaming (*denominación de origen*) – die heeft strikte productie- en verwerkingsprotocollen, levert een meerprijs op en ook een flinke dosis lokale trots (bijvoorbeeld *Miel de Granada*). Maar ook de productie van pollen, propolis, bijengifproducten, honingwijn en –bier, zelfs tot aan bedrijfsmatige combinaties van imkerijen met musea, educatiecentra en bijentoerisme (*apiturismo*).

Foto Fundación Amigos de las Abejas

Diversiteit en multifunctionele imkerijen

De vraag naar en de prijs van honing stijgt ondertussen gestaag in Spanje, een trend die een aantal jaren geleden al inzette. Dat geeft hoop, maar er is geen reden tot feest: met de steeds verder verzwakende volken loopt de productiviteit per volk al sinds 1975 terug.³ Goede data zijn hier niet of moeilijk te bemachtigen, maar volgens

Prachtige voorbeelden hiervan kwamen op het congres naar voren in de verhalen van ondernemende imkers die hiermee hun brood verdienen. *Eco-colmena* runt het eerste 'adopteer-eenkorf' programma dat consumenten en producenten direct aan elkaar koppelt, in een vernieuwende vorm van duurzame bijenhouderij die actief wordt ondersteund door een bredere gemeenschap. *Abella Lupa* is een

Foto Asociación Galega de Apicultura

Foto Asociación Galega de Apicultura

Foto Fundación Amigos de las Abejas

Foto Asociación Galega de Apicultura

jonge imkerij in het noorden van Spanje, die zich vanaf de eerste dag tot doel heeft gesteld om, behalve topkwaliteit biologische honing te produceren, ook het culturele en rurale erfgoed omtrent bijhouden in de regio te promoten. Het bedrijf heeft een antieke waspers gerestaureerd en een bezoekerscentrum ingericht waar oude bijenwas- en kaarsenmagazijnen te bewonderen zijn. Haar nieuwste missie is om een bijzonder eikenbos te beschermen voor de winning van materialen voor traditionele bijenkasten.

Vastberaden de toekomst tegemoet

Terwijl de bijen het steeds zwaarder hebben wordt hier (net als in andere delen van Europa) de toekomst van het bijhouden onzekerder. Desondanks doen de imkers in Spanje hun uiterste best om de sector nieuw leven in te blazen. Men lijkt hier vastberaden om andere wegen in te slaan met innovatieve businessmodellen waarbij imkers en consumenten dichter bij elkaar komen, en er gestreefd wordt naar steeds ‘bijvriendelijkere’ manieren van bijhouden. En mijn droom, die is met dit congres alleen maar verder aangewakkerd! ●

Meer informatie

1. Ministerie van Landbouw, Spanje 18 okt. 2014. (QR-code links).

2. Botias et al., 2012, *Research in Veterinary Science* 93(1):150-155 (QR-code rechtsboven).

3. Ministerie van Landbouw, Spanje 1994. (QR-codes hieronder).

